

Základní škola sv. Voršily v Olomouci
Aksamitova 6, 772 00 Olomouc

Móda v Protektorátu

Čechy a Morava

Závěrečná práce

Autoři: Jana Langerová, Anna Robert-Quatre

Třída: IX

Vedoucí práce: Mgr. Šárka Chlupová

Olomouc 2016

OBSAH

ÚVOD	3
KAPITOLA I – Silueta	4
KAPITOLA II – Ideální žena	5
KAPITOLA III - Vliv války	6
1 Šatenky	6
2 Používané materiály	7
3 Přesívání	7
KAPITOLA IV - Boty a doplňky	8
1 Boty	8
2 Klobouky a jiné	9
KAPITOLA V – Děti	10
1 Děti	10
2 Mládež	11
ZÁVĚR	12
POUŽITÉ ZDROJE	13
RESUMÉ	14

ÚVOD

I přes všeobecný nedostatek a přidělový systém v období Protektorátu Čechy a Morava (1939-1945), kdy se dalo zboží sehnat jen na černém trhu a pro běžné obyvatele nebylo dostupné, se ženy nevzdaly elegantního a slušivého oděvu. Naopak, zvýšila se jejich dovednost poradit si i s málem. Doba přinesla úsporné střihy, kombinování látek a přešívání. Na jedné straně ženy obdivovaly v biografech velké plesové toalety a drahé kožešiny, na druhé straně byly oděvy závislé na přidělovém systému.

KAPITOLA I – Silueta

V celém období trvání války jde v odívání jasně rozpoznat všudypřítomná uniformovanost. Silueta do jisté míry přetrvává z romantičtějších třicátých let, tj. útlý pas se sukní zvonovitého střihu, která působila historizujícím dojmem. Štíhlým pasem se ještě více zdůraznila široká ramena, na která se mnohdy používaly různé vycpávky. S postupem války a nedostatku materiálů se stále častěji zužovaly sukně. I když se znovu zkracovaly sukně těsně pod kolena, délka nad kolena byla určena jen pro mladé dívky. Začínají se kvůli praktičnosti nosit i kalhotové sukně, do práce dokonce i kalhoty, u nichž bylo dříve nemyslitelné nosit je ve městě.

Řádně upravené ženy nezapomínaly ani na úpravu vlasů a líčení. Za války ženy mívaly delší, natočené nebo vyčesané vlasy a rty namalované lesklou červenou rtěnkou.

Za války se symbolem vlastenectví stal lidový oděv. V kroji chodily ženy oblečené nejen na vesnici, ale i ve městě se nosilo oblečení inspirované lidovými vzory. Nošením těchto šatů lidé projevovali vzdor proti německé okupaci.

Obr. č. 1 Módní ilustrace

KAPITOLA II – Ideální žena

Na rozdíl od žen v Německu, jejichž úkolem bylo hlavně udržovat chod domácnosti a péče o děti, ženy v Protektorátu musely pracovat. Tímto se nároky na české ženy ještě zvýšily. Nejenže musely vykonávat dobře svou práci, ale jejich povinností bylo i přes všechnu námahu udržovat si skvělý vzhled. Bralo se za samozřejmost, že upravené budou i jejich děti a manžel. Správná žena musela mít nalakované nehty, upravené vlasy, decentní make-up a narovnaný šev u punčoch. Ženy pracovaly jako průvodčí ve vlacích, listonošky, sekretářky a úřednice, zdravotní sestry a další.

Za vzor ideální ženy se považovaly české herečky Adina Mandlová, Lída Baarová, Nataša Gollová a Wallis Simpson (manželka bývalého krále Eduarda VIII.) Všechny zmíněné herečky propagovaly produkty oděvní tvorby v reklamách a byly ženskými ikonami po celá válečná léta.

KAPITOLA III – Vliv války

1 Šatenky

Za doby Protektorátu u nás byly potraviny na lístky, tabák na tabáčenky a výjimkou nebyly ani oděvy, které byly na šatenky (správně lístky na oděv). Všechny tyto věci se staly za války nedostatkovým zbožím a každý jich mohl mít jen omezené množství. Šatenky byly poprvé vydány na podzim roku 1939 a platily přibližně jeden rok. Každému členu rodiny bylo přiděleno 100 bodů, se kterými musel vyjít. Lístků bylo celkem sedm druhů, pro ženy, muže, a ještě rozdělení podle věku od 3-14 let, 15-18 let a pro dospělé. Pro kojence byl zvláštní kojenecký lístek. S množstvím bodů bylo skoro nemožné vyjít a systém odebíral stále více bodů podle typu materiálu, např. vlněná část oděvu byla až za dvojnásobný počet bodů než oděv z jiného materiálu. Také záleželo na tom, jestli měly děti starší sourozence, v tomto případě se počítalo s tím, že budou moci zdědit jejich oblečení a systém byl ohledně množství bodů přísnější. Podobně se posuzovala spousta dalších faktorů.

OGNAR JOSEF
Schuhmacher-Gebührnik
HETZ-119-0-ICE

Protectorat Böhmen und Mähren Protectorat Čechy a Morava

D 879277

Vierde Kleiderkarte
Čtvrtý lístek na oděv

für Frau: Frautich
pro pani: stačnu

geboren am: 1. 1. 13
Wohnort: Obce
Wohnung: 13

die Karte gilt bis 30. April 1944, je nepřenosná. Lístek platí pouze pro vyjítí podle počtu bodů.
Zapsati se musí z celého svého oděvu šaty a šatky z jednoho materiálu. - Na lístku mohou být zapsány
všechny věci, které jsou v osobním vlastnictví, které byly v osobním vlastnictví před 1. 1. 1944.
Zapsati se musí z celého svého oděvu šaty a šatky z jednoho materiálu. - Na lístku mohou být zapsány
všechny věci, které jsou v osobním vlastnictví, které byly v osobním vlastnictví před 1. 1. 1944.
Zapsati se musí z celého svého oděvu šaty a šatky z jednoho materiálu. - Na lístku mohou být zapsány
všechny věci, které jsou v osobním vlastnictví, které byly v osobním vlastnictví před 1. 1. 1944.

	I	II	III	IV
a Šaty	42	23	30	
b Sukně, kalhoty, sukně, kalhoty, tkané	50	25	36	
c Totéž, stávkové nebo pletené	18	10	16	
d Blůzy, tkané	26	10	16	
e Blůzy, stávkové nebo pletené	20	11	17	
f Pullovery s rukávy	17	11	17	
g Pullovery bez rukávů nebo se 1/4 ruk.	19	14	—	
h Pletené vesty s rukávy	14	9	—	
i Plet. vesty bez rukávů nebo se 1/4 ruk.	23	—	—	
j Krátké kabáty, tkané, s podšívkou	18	—	—	
k Krátké kabáty, tkané, bez podšívky	32	15	20	
l Krátké kabáty stávkové neb pletené	—	—	—	
m Pláště do deště a pláštěnky gumové, gumov. a impregnované, bez podšívky, popelínové pláště bez podšívky, kompletové pláště bez podšívky, letní pláště a pláštěnky, též pláště do deště s podšív., pláště gabardinové	50	45	45	
n Haleny, šatové a oblekové zástěry, pláště do povolí, též prac. šaty	42	23	30	
o Zástěry na šlo, zástěry pro hrub. práci	—	10	12	
p Ostatní zástěry, bez šlo, zástěry dílní	—	7	10	
q Šály, čtvercové šátky, šátky na hlavu, šátky na hlavu vázané na babku	6	4	4	
r Rukavice, též palčnice, z textilií, stávkové s podšívkou nebo pletené	3	—	—	

Váženosti:
I 1. 1. 13
II 1. 1. 13
III 1. 1. 13
IV 1. 1. 13

Obr. č. 2 Čtvrtý lístek na oděv, 1943-1944

2 Materiály

V době války byl po celém světě obrovský nedostatek přírodních materiálů, a proto se nahrazovaly umělými náhražkami. U látek a materiálů používaných pro oděvní průmysl tomu nebylo jinak. Tři důležité materiály: kůže, hedvábí a vlna se staly nedostatkovým zbožím, protože všechny byly potřebné pro válečné účely. Velmi rozšířenými se stal nylon a hlavně umělé hedvábí. Dalšími oblíbenými alternativními látkami se staly lýko a sláma, ze kterých se vyráběly boty, klobouky, tašky aj.

3 Přeshívání

Kvůli potřebě se uskromnit a použít co nejméně nových materiálů se stalo přeshívání, které bylo dříve jen módním záměrem, v roce 1943 nutností. Přeshívání se věnovaly studentky živnostenských škol i profesionální krejčí, kteří se začali, místo používání dalších látek a vytváření úplně nových modelů, specializovat právě na přeshívání starých oděvů. Populární byla kombinace saténu s matnou látkou a kombinace vzorované látky s jednobarevnou. Z těchto variant byla nejoblíbenější károvaná látka a jednobarevnou. Problém švů, které zůstaly po vyparání, byl vyřešen skládáním, štepováním nebo ještě dalšími způsoby. Pokud byl oděv z kvalitní vlny, bylo jej možné rozplést a vlnu znovu použít. Ženy byly schopné si přeshít kalhoty na sukni, ze starých košil dívčí šaty a menší části látky stačily třeba na límeček.

V roce 1944 bylo zakázáno používat nové látky, čímž se přeshívání stalo jedinou možností jak si zhotovit nový oděv. Jenže i přeshívat nebylo možné donekonečna.

KAPITOLA IV - Boty a doplňky

1 Boty

S počátkem druhé světové války končí časy kvalitních bot vyráběných z kůže. Místo toho se boty začaly vyrábět z bavlny, lýka, silné vlny, plsti, papíru, korku a gumy (podrážky). Největším válečným hitem byly pestře zbarvené dřeváčky od Bati. Nejprve byly nošeny v létě a do přírody, ale v Protektorátu se staly běžnou součástí denního nošení. Velké oblíbenosti se jim dostalo hlavně díky jejich nezávislosti na bodovém systému. Údajně byly pohodné, jen hodně klapaly. Novinkou byly boty s klínovou podešví, které vymyslel Ital Salvatore Ferragamo již ve 30. letech. Vyráběla je firma Papež, známá svou elegantní obuví. V nepříznivých deštivých podmínkách si lidé natáhli přes boty gumové galoše od firmy Štěpánek, díky nimž boty nepromokly a neničily se. V období krutých protektorátních zim se nosily plstěné válenky.

*Obr. č. 3 Lída Baarová reklamě na dřeváčky
firmy Baťa*

Klobouky a jiné

Řádná žena nevyšla z domu bez klobouku, byl totiž nedílnou součástí denního oděvu. Zvláště oblíbené se staly klobouky s ptačí tematikou, které se objevovaly ve všech módních časopisech. Nejvíce nošeným typem klobouku byla toka. Dále se nosily praktické šátky, zavinuté na způsob turbanu. Důvodem velké obliby šátků byla jejich praktičnost při práci. Módní bylo klobouk sladit s výrazným prvkem na šatech, aby celý oděv působil uceleným dojmem.

Jako další doplněk se nosily rukavičky. Nejčastěji se háčkovaly. Musely ladit s oděvem a ostatními doplňky, proto jich měla mít žena několik párů v různých barvách.

U kabelek byla stále oblíbená psaníčka ještě ze třicátých let. Kabelka se nosila v ruce, až ve čtyřicátých letech přišlo do módy nosit kabelku na rameni. Moderní dopolední štrapační kabelky musely být praktické a muselo do nich vlézt více než jen peněženka a kapesník. Na pláž nebo k vodě se nosily kabelky nebo tašky ušité z různých zbytků.

Obr. č. 4 Módní ilustrace, klobouky

KAPITOLA IV – Děti

1 Děti

Dětem, jako budoucí generaci národa, se dostávalo zvláštní péče. Zřizovalo se pro ně množství jeslí a školek, aby jejich matky mohly docházet do práce. Pro novorozeňata a batolata byla nejčastěji používaná vlna pro její výhodu, že byla pružná, hrála a dala se rozplést a znovu použít dle potřeby. Maminky tak bylo často vidět na ulicích s kočárkem, jak pletly.

Malým dětem se mnohdy šilo oblečení větší velikosti, aby ho mohly oblékat co nejdelší dobu. Větším dětem se oblečky přešivaly hlavně z nepoužitelných šatů dospělých. Samozřejmě i děti musely nosit dřeváčky, i když na vesnici většina dětí chodila bosa. Holčičky nejčastěji nosily krátké šatky s černými střevíčky a bílými ponožkami. Do školy nosily praktické zástěrky. Chlapci téměř celoročně oblékali krátké kalhoty s podkolenkami, jednoduchou košili a hnědé sako. Pro slavnostní chvíle byl stále oblíbený tzv. matrózek, námořnický vypadající obleček tmavomodré a bílé látky, který nosily v obměně se sukní i děvčata.

Obr. č. 5 Typické dětské školní oblečení

2 Mládež

Ve škole platil pro dívky zákaz nošení kalhot, proto si hned, jak byla nějaká příležitost, oblékly na sebe šortky. Šortky se nosily na polní práce a někdy si na sebe do přírody vzaly dívky i tepláky, které byly dříve zcela nepřipustné. Ženy samozřejmě šortky nosit nesměly, proto by se dalo mluvit o jakési benevolenci vzhledem k dívkám. Díky této volnosti se pro mladé dívky staly šortky nejoblíbenějším kusem oblečení. Také byly velmi oblíbené lehké letní úbory v národních barvách. Úbor se skládal ze sukně nad kolena a podprsenky nebo lehkého trika. Tento úbor byl pro dospělé ženy také nepřipustný.

Tyto oděvy byly však jen prázdninové a letní, proto když se mládež vrátila zpět do školních lavic, již na sobě měly dívky jen kostkované šaty ke kolenům a chlapci krátké kalhoty se sakem.

Obr. č. 6 Mladé dívky na vycházce

ZÁVĚR

V této práci jsme se zabývaly základním směrem módy na začátku 40. let. Toto téma jsme si vybraly i proto, abychom porovnaly tehdejší situaci s tou dnešní. Oproti dnešní době byl velice omezený výběr nejen vzorů, ale i materiálů, střihů a barev. Lidé si museli dělat mnohem větší starosti o to, jestli jim oblečení vydrží a museli o něj více pečovat. Oděv bylo třeba často spravovat, a pokud chtěli nový, museli použít lístky na oděv, se kterými bylo nutné velmi šetřit. Mohli si také přešít staré oblečení a vytvořit si tím nové, přitom starost o oděv nebyla zdaleka jediným problémem v Protektorátu. Kvalita a trvanlivost byla v mnoha případech přednější než vzhled, ale i přes důležitou praktičnost oděvu si ženy tvořily ozdoby na šatech z různých zbytků a nezapomínaly ani na eleganci. Móda určovala, co si na sebe mohla slušná žena obléci a co bylo učiněné tabu. Sukně nad kolena byla nepřijatelná, byla jen nějaká tolerance k dívkám, které si mohly alespoň v létě vzít šortky nebo kratší sukni. U mužů byl se sháněním oblečení menší problém, protože pánská móda se od 30. let téměř nezměnila a páni mohli tudíž nosit i své starší oblečení.

Dnes je móda o mnoho benevolentnější a často se módní trendy inspirojí pouliční módou. V minulosti musely ženy bezpodmínečně poslouchat módní diktát, i když v době Protektorátu existovala dokonce i jakási alternativní móda.

POUŽITÉ ZDROJE

1. BURIANOVÁ, Miroslava. *Móda v ulicích protektorátu*. Grada Publishing, a.s., 2013. 288 s.
2. KYBALOVÁ, Ludmila. *Dějiny odívání: Od „zlatých dvacátých“ po Diora*. NLN, 2009. 256 s.
3. https://fr.wikipedia.org/wiki/Condition_des_femmes_sous_le_Troisi%C3%A8me_Reich#Une_.C2.AB_nouvelle_.C2.BB_femme_.3F
4. <http://www.eblogeri.cz/40-leta-moda/>
5. <http://turnyra.blogspot.cz/>

RESUMÉ

In this work we deal with the basic direction of the fashion on the beginning of 1940's. We chose this topic to compare the situation in the 1940's and the situation today. There weren't any variations of materials, patterns, colours and cuts. When someone wanted to get a new clothing he hadn't really choice either he could use his clothes ticket but these were just in a limited number and it was important to save them up. They could take their old clothes and alter them to sew new. The quality was the priority with a good clothing but even of the importance of the practicality, womans didn't forget the elegance. Fashion rules were very strict. The skirt over knees was absolutely unacceptable. There was some tolerance with young girls, which could sometimes wear shorts and skirts over knees. Men had smaller problems with clothing because men's fashion didn't really change from 1930's.

Today is fashion much more free. Fashion trends are often inspired by street fashion. In the past women has to always listen to dictation of high fashion although there was some alternative fashion styles in Protectorate.